

MEHETÜNK, GYULA

Ebédkörben Sáríkával

A zöld műanyag ládában cipzáras tokba bújtatott ételhordók sorakoznak be a Barkas csomagterébe. Melléjük jókora csikos szatyrokat rak a fehér köpenyes fiatalasszony. Pillanatnyi szemlét tart felénk meg a gondolataiban, megvan-e, itt van-e minden, majd szól:

— Mehetünk, Gyula.

Felkászálódunk a speciálisan átalakított mikrobuszba. Mintha csak az lenne a jel az indulásra, megkondul a déli harangszó. Siettet. Ma húsz ebédre várnak idős emberek Szatymazon és tanyáin. Jóformán még arra sincs időm, hogy felírjam, mi a mai menü — a napköziből hozott tizen-nyolc adagban karfiollevés és csikos-tokány, a vendéglőből vásárolt két „különrendelőnek” hús-gombóclevés, almászós és rántott hús — Sáríka már ki is porcióz egy tornácosházban egy adagot. Visszaül a kosiba, rükev, gáz, s máris a Dózsa utcában vagyunk.

Csaláregény és nagy fa

— Látja, *Iduska néni* már a kapu előtt vár bennünket.

Férje, Imre bácsi, azaz *dr. Fráter Imre*, kit betegsége öt éve székhöz, ágyhoz köt, ebédjéhez „harmadik fogásnak” jöszívvel fogadja az újságíró. Azonnal mesélni kezd, feljegyzéseit mutatja. A Szabad Föld hirdette pályázatra csaláregényt ír, ősei nyomát és azok erdélyi kapcsolatát kutatja. Visszatérést ígerek, mert az „*ebédjárnak*” *menni kell* tovább, a Petőfi utcában *Király néni* vár. A nyolcvan éven túliak túrelmével. Hentente ötször a szociális gondozónő, évente kétszer-háromszor az NSZK-ból hazalátogatót fiát.

A gondozónő, *Faragó Antalné* 35–40 éves ember várakozásának igyekszik megfelelni. Míg a tanyák felé gurul a kocsi, megtudom tőle, hogy öt éve végzi ezt a munkát.

— *Hetente ötször ebédet viszek. Közben feltírom, mit kell bevásárolni. Nemcsak az ebédre kell viszem ételt, mosószert, gyógyszert, hanem más öreg tanyaiaknak is. Az igényeik szerint segítek takarítani, mosni. A szennyest behozom a községbe, a gondozási központban van gép, azzal mosok.*

A távolba mutat:

— Látja ott azt a tanyát? Egyedül él ott a néni. Neki nem viszünk ebédet, de ha kell neki valami, déltől kiáll a nagyfa alá. Abból tudjuk, hogy be kell menni hozzá.

Most árva a nagyfa. Sáríka látom, hogy erősen fürkészi azért a tanyaudvart. Meg a többi tanyát is. Csak az olyan ember tud így nézni-látni, akinek fontos valaki-valami, aki számon tart. Esküdni mernék, hogy Faragóné ilyen. Szereti az öregeket. „Otthona” az egész szatymazi tanya-világ.

Volt olyan...

— Nem tudnám összeszámolni, hány kilométert bicikliztem itt a dülő-utakon. Már amikor lehetett. A nyári vihar is, az őszi eső is sokat leleszedt a gépről. Tudja, hogy tud égetni a felforrósodott homok? Hát azt, milyen a jeges, havas eső? Azokban is menni kellett. Télen volt, hogy Zetor fülkéjében a kerékvédőn kuporogtam.

— Mennyi a fizetése?

— Havi ötezeröttszáz. Emelték. És most már sokkal könnyebb a dolgunk, amióta ez a Barkas szállít. Nyugtató az is, hogy itt van velem a Gyula, ketten könnyebben intézzük, ha valami baj akad. Ha rosszullétben találjuk valamelyik öreget, vagy ha...

Elharapja a mondatot, elkomorodik. Két perc múlva, amikor a következő tanyához érünk, felenged, a soros feladatra koncentrálni viszi be a bácsinak az ebédet. A sofőr, a mindennapi útítárs, *Tóth Gyula* mondja:

— Volt olyan nemegyszer, hogy a Sáríka egyedül találta halva az öreget.

Komorkodunk. Faragóné azonban most élő öreg nagyon is élő menyét találja, aki arról kezd faggatni, hogy az apósa a vendéglő ebédre fizetett-e be, vagy a napközisre és mennyi térítéssel. Gyula közben mutatja a nagy tanyát körülvevő hatalmas fólásátraakat, a rengeteg jószágot, az udvaron álló gépeket, az autót... Nem kommentál. Megyünk tovább.

— Közel 30 kilométer egy „ebédkör”. Ha nincs rendkívüli esemény, körülbelül két óra alatt végzünk —

folytatja Gyula. S amit elmond a következő tanyáig, abból meggyőződöm arról, hogy ismer erre felé mindent és mindenkit. Igaz, 25 év körzeti megbízotti munka után ült a kormánykerék mögé.

Amit ezen az úton egyébként a tanácselnök, *Hegedüs Tibor* tekintet, bizonyítván, nemcsak „diszkriminált” jött a sajtó kedvéért. Sok helyütt kiderült a fogadtatásból, hogy ismerik, mint a gondjaikkal foglalkozót tartják számon az idős emberek. *Gombos néni* most szokatlan „feladatot” adott neki:

— *Ellopták a drága kínai macskát, keresse meg!*

A lábunk alatt, a széken, az ágyon vagy nyolc cica. Ugrásra készen „figyelik”, mit pakol Sáríka a nagy csikos szatyorból a végtelenül elhanyagolt mindenekonyha asztalára. Nem zavarja őket a közelségünk, sem az, hogy nekik csak a belsőség járna a szállítmányból, a csülköt borító papír, meg a hal felé kapdosnak. Hús utáni vehemenciájuk áldozata majdnem a pálinkásüveg lesz. És egy tyúk, amire kis híján rálepek, amikor próbálom elkapni a guruló üveget. *Gombos mama* közben már azzal van elfoglalva, hogy újabb élelemrendelést és százasokat adjon a gondozónőnek...

Cédulák és jó szavak

Faragóné a többihez teszi a vásárlócédulát. Rajtuk precíz felírva, kinek, melyik nap, mit kell hozni, s mennyi pénzt adott rá. Most kevesebb az óhaj, szerda van. *Hévégre, több az igény* (akkorra nincs ebéd) és a téli hónapokban. A zimankós időben azoknak is bevásárolnak, gyógyszerre hoznak, akik ebédet nem kérnek. Míg erről beszélgetünk, halad a *Barkas*. Amit egyébként mintegy tizenhatezer forintost költséggel úgy átalakítottak, hogy fűthető-hűthető utasterében négy ember (plusz a sofőr) szállítható kényelmes, kárpitozott ülésekben, mögöttük pedig jókora szállítótér van. *Alkalmos arra, hogy hozza-vigye a falusi, tanyai öregeket vagy vigyen nekik, vagy hogy ellássa a községi gondozási központ szállítási feladatait.*

— *Áldás ez az autó meg a Sáríka, hogy mindennap jön az étel — mondja a II. kerületben Júliska néni. — Egy-magamra nem bírok főzni. Szegény uram januárban hirtelen elment. Szép temetése volt. Azóta nagyon rossz. Nem bírom megszokni egyedül. Pedig a gyerekek látogatnak, az unokám a szomszédban lakik. A tévét is inkább nem nézem, nincs kívül beszélni közben...*

Sáríka vigasztalja, hisz jó szavával szellemi-lelki éket is visz naponta minden gondozottjának. Közben kimeri az ételhordóból a patyolatliszta nyárikonyha asztalán az előző napi Délmagyarra kikészített tányérokba az ételt. Emlegetjük még szegény jó Miska bácsit, de sajnos, menni kell. Még két magányos férfi várja az ebédjét. Az utolsó ételhordó a IV. kerületi 206-os tanyában ürül ki. Mára. Mert holnap s minden munkanapon újra indul az „ebédkör”.

Amibe Szatymazon szerencsére már minden igénylő és rászoruló belefér. A szociálpolitikai ügyek intézőjétől, mindenestől. *Barna Károlyné* községi tanácsostól tudom, hogy az 1983 óta működő gondozási központ meg tudja oldani az idősök segítségét. Két-két főállású, illetve tiszteletdíjas gondozónő végzi ezt a munkát. Tizenöt öregek térítésmentesen küldik házhöz az ételt. Az idősök napközijébe mindenki bejárhat aki akar és tud. Az alacsony nyudíjakat rendszeresen tudják segíteni az étkeztetés, a gondozás mellett pénzzel is.

— *Amit tudunk, meg hát amit az öregek megengednek, azt mi megteszünk értük.*

Ezt a mondatot Barnánétól is, Faragónétól is hallottam. Igazságtartalmáról meggyőződtem. Mégis vergődő gondolatokkal, borongós lélekkel jártam-járok ezen az úton. Mintha kísértésnek azok, akikhez még nem jutottunk el...

SZABÓ MAGDOLNA

NEM TÚL BIZTATÓAK...

Gazdasági kilátások

E találkozás felidézése annak kapcsán nyer jelentést, hogy választás előtt állunk, s mivel egy erőszakos hatalommegragadás már a nemzetközi helyzet miatt sem valószínű — noha az életben semmi sem kizárt! —, érdemes áttekinteni, vajon mit is ígérnek az új pártok, melyek nagyon is régiiek, hiszen alig van olyan, amely nem az 1945. utáni időszak kontinuitását hangoztatja. Ez már önmagában sem jó jel, de még inkább az, hogy minden politika alapjául szolgáló gazdasági programokban ez a körülmény erőteljesen dominál.

Minden megbántás nélkül szeretném jelezni saját meglátásomat, miszerint egyik párt gazdasági programja sem tesz rá — mintegy ötven éve politikában élni kényszerített polgárra — alapvetően kedvező benyomást. Nem a célokat hiányolom, hiszen azokat az emberiség időtlen idők óta igen világosan látja, hanem az eszközrendszert, ami mindenképpen a rendszerszemlélet gyengeségére utal. A régi elvek, módszerek aligha lehetnek eredményesek.

Nézzünk egy példát pusztán a rend kedvéért és bizonyításul! Az elmúlt negyven év megtagadása általános. De azért azt látni kell, hogy ez éppen azért féloldalas, mert a múltba kapaszkodik, mégpedig görcsösen. Ez műló érzés azonban. Az 1945–48. közötti idő legalább két okból szép: mert a világés után könnyű volt közös nevezőt találni, még az igen eltérő ideológiák mellett is, másfelől ki az, akinek nem szép, de legalábbis szebb, hajdani ifjúsága. De a világ nagyon megváltozott. Például az ideológiák is: az akkori kommunista a hasonlóan marxi alapon álló szocialdemokráciát vonzotta magába, mára ez a párt nyíltan vallja világszerte, hogy ideológia nélküli párt. Innen nézve kissé komikus is a folyamatoság körüli huzavona. De a kommunista meghatározó része nyíltan hangoztatja: szocdem-jellegű párt kíván lenni. De melyik szocdem irányzatról van szó?

A dolog felemlítése azért érdekes, mert ez a gazdasági alapokról vall: a sikerország NSZK-ban nem kizárólag a szocdemek voltak meghatározók, pedig 1959-ben megtagadták a marxizmust (Bad — Godesbergi Program), hanem a kereszténydemokraták (CDU) és a keresztényszocialisták (CSU). Aki nemcsak a hazai sajtót olvassa, tudja, hogy a „német gazdasági csoda” benne az F. J. Strauss félmeglejtése „bajor csoda” nem az ottani szocdemek érdeme, hanem a CDU-s Ludwig Erhard (gazdasági csúcsmíniszter, később kancellár) professzoré, amit azután a szocdemek szociálisan úgy felhígítottak,

Emlékszem, talán egy éve történt, hogy hosszú ideje nem látott hajdani barátommal találkozva, arra a konvencionális kérdésre: hogyan élsz, érez magad?, az volt a válasz, hogy csak rosszabb ne legyen. Talán nem túl sommás az ítélet, ha mondom, bizony egy elenyésző kisebbségtől tekintve helyzetünk egészen biztosan rosszabb lett.

hogy belebuktak. Kiderült ugyanis, akár nálunk, hogy kis segélyekből, bármilyen jól néznek is ki szociális szempontból, nem lehet jól élni, csak teljesítményből. Külön téma és számunkra igen tanulságos a külföldi tőke szerepe az NSZK-ban.

Ma már mindenki számára világos, hogy a nemzetközi gazdaságot az amerikai ihletésű és dominanciájú nemzetközi tőke uralja. Ezt különben mutatja az amúgy rendkívül népszerű Helmut Schmidt szocdem kancellár látványos bukása. Kezdetben úgy indult, hogy a háborúban elvett és kifulladás Németország a tőke könnyű prédája lesz. Ez azonban nem jött be, mert a németek jól felismerték a franciákkal való végleges kiegyezés fontosságát, másfelől pedig azokat a részeket, melyeken piaci szerephez juthatnak külső segítség nélkül is. Mert volt szellemi potenciál. Természetesen volt Marshall-segély is, de azt nem adósságszolgáltatásra és tartozástörlesztésre, hanem befektetésre fordították.

Számunkra is igen ismerős fogalmak: rés és szürkeállomány. A részt a tárgyilagossá szakemberek emlegetik, akik nem dőlnek be az utolérés és felzárkózás nagyon is ismerős ábrándjának. Ellenben tudják, hogy a részeket át lehet kapcsolni, bizalmat és tőkét is szerezni. Vagyis olyan partneri viszonyt kiépíteni, melyben nem a bérunka-jelleg, hanem az önálló alkotás dominál. Ha ezt a felfogást valaki megkérdőjelezné, hadd hivatkozzam az ázsiai „főtigrisre”. Japánra és gyermekeire a Távol-Keleten, a „kis tigrisekre”: — a Koreai Köztársaság, Singapur, Hong-Kong, Taiván stb. — amelyek nem látványos, politikai célból adott hitelekkel, hanem a „rés és tudás”, egyébként nem gondoltól mentes leírásán emelkedtek irigylésre méltó magasságba a nemzetközi gazdaságban.

Sokan azt mondják, ez számunkra is lehetséges. Ez valóban így van, csupán a mérték kérdéses és persze az idő, mely ezzel gazdasági „számi iker”. Gyakran idézzük Széchenyi Istvánt, mondván: minden pótolható, de az idő nem. Esetünkben erről van szó. A nemzetközi gazdaságban oly éles a verseny, hogy egy

kitüntetett és kiemelkedő szerep valóra váltása, sajnos, illúzió. Marad tehát a szorosabb szféránkhoz, az Európa Közösséghez való igazodásunk, mely többszörösen determinált. Ebből a földrajzi nem kell magyarázni, de mást annál inkább. Már most, a kezdetben is látszik, hogy a kooperáció — valóban bérunka és bedolgozás — a legerőteljesebb gazdasági forma. Ez a mai életszínvonal mellett még kedvező is lehet. De meddig? De az is látható, hogy a kapitalis találmányok, újítások sürgösen határon túlra kerülnek, leggyakrabban a szürkeállomány tulajdonosával együtt, mert itt nincs menedzsment és a külkereskedelmünk oly gyenge, hogy ezért szinte nem is emlegetik a mai gazdaság(politika?) vitáiban. Igaz, azt sem, hogy ez Kelet- és Középkelet-Európában azért nem olyan rossz helyzet. De ez egyfajta idejélműlt kímélet egymás és közös nyomorúságunk okán.

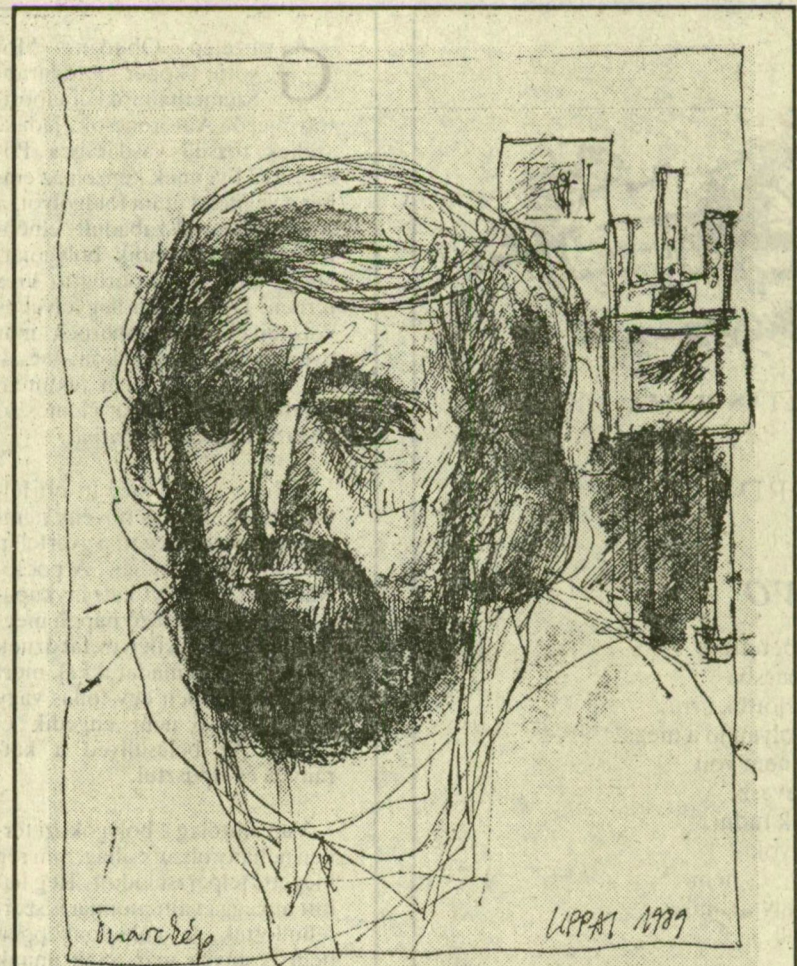
Más tekintetben is el kell gondolnunk. Ez pedig a szakmai képzés, a szellemi pallérozottság állapota. Teljesen nyilvánvaló, hogy a tekintetben óriási a különbség a nyugat-európai országok és közöttünk. Sajtónkban kevésbé, de szociológusaink tanulmányai rengeteget olvashatunk szakmunkásképzésünk tragikus állapotáról. Egyes szakmák egyszerűen eltűnnek, mások, így például a kereskedelmi (bolti) alkalmazottak úgy hígulnak fel az utcáról, hogy a tanuitak szégyellik tudásukat alkalmazni (pl. hogy a vevőt illik köszönteni). A megnyílt nyugati határ, tömeges utazás következtében tapasztalható áradozás voltaképpen önkritika. A kérdés másik oldala, hogy a nyilvánvaló tehetségek — középiskolától az egyetemekig — idegenül érzik magát és jörszível csak pályázati úton nyer elismerést és némi „kárpótlást” a stréberség vádjával szemben. Mindennek azután az a következménye, hogy ezek az emberek előbb-utóbb elhagynak minket. Ha pedig feltesszük magunknak a kérdést: miért?, többnyire a jövedelem kerül szóba, de ma már mindenki tudja, már aki ezt a kérdést komolyan veszi, nem erről van szó. Többről, amint ez másutt, így Japánban is megesezt, ahol valamikor és még ma is szerényen éltek: a társadalmi etikáról! Ami persze nincs és amely nélkül aligha törhetünk be és vethetjük meg lábunkat a részekben.

Olvassam az EIU (Economist Intelligence Unit) tanulmányában, hogy bruttó adósságállományunk 1993-ig, legjobb esetben 24, de esetleg akár 29,4 milliárd dollár is lehet. Ma már ennél többről is beszélnek. Pénzügyi helyzetünk a beavatottak szerint katasztrofális. Egyre nagyobb az ellentét a politikailag bátorisan hazai fiskálisok és a Nemzetközi Valuta Alap (IMF) között. Ebben az évben már az esedékes készletli hitel részletét sem folyósították. A körülmények folytán nagyon függő helyzetbe kerültünk, és mondjuk ki őszintén: az átutamezés már nem a mi elhatározásunktól függ. Erről az EIU jelentése ezt írja: „Minden bankár fő kérdése, hogy Magyarország rákényszerül-e az átutamezésre a következő esztendőben? A helyzet ironiája, hogy a válasz az ő kezükben van”, s nyilvánvaló, hogy ez már inkább a nemzetközi politika szférájába tartozik.

Azt látom az elérhető pártprogramok gazdasági fejezeteiből, hogy sokan rendben levőnek tartják ezt a nagyfokú függőséget. Hadd hívjam fel azonban a figyelmet, hogy az elmúlt évtizedek látványos feljutásai sohasem a kizárólagos politikai függéstől, hanem azok jó gyakorlati kihasználásából adódtak. Japán vitája az USA-val ezt mutatja, de azt is, hogy a támogatástól lelesült szívünk hallgasson egy kicsit a józan észre is, mert a neokolonializmus nem kommunista „találmány”, hanem napjaink jól látható válsága. Persze a ma elcsúszott nép kevéske kis jólétért is hálás, de tőkés bérunkaként is csatlódtan fog visszajönni nyugati kirándulásairól.

A gazdasági realitások során ezzel is számolni kell, és igrkezni nem eltartottnak, hanem saját lábón állónak lenni. A kilátások nem túl biztatóak!

MAROSI JÁNOS

LIPPAI TAMÁS: ÖNARCKÉP